

УДК 17.023.34

Костецька А. С.¹, Арсентьєва Г.О.²

¹ студ. гр. ФЕУ-516 ЗНТУ

² канд. філос. наук, доц. ЗНТУ

СИМВОЛ ЗМІЯ У ФІЛОСОФІЇ Г. СКОВОРОДИ

Біблія посідає головне місце в системі символічного світогляду Г. Сковороди. Для Г. Сковороди, з одного боку, Біблія - це «брехня», а з іншого - «Святе Письмо - райський харч та ліки моїх думок». В Біблії символами колеса та кола є усі круглі предмети - ланцюг, куля (фігура, яка складена з багатьох коліс), монета, навіть хліб та яблуко.

Коловий рух, колообіг був основним символом життя «світової душі» для Платона. У творчості Г. Сковороди, колообіг посідає ледь не центральне місце. Коловий рух духу є для філософа методичним принципом. З таким рухом пов'язаний весь розвиток людства, його історії. Г. Сковорода наголошує, що дійсне життя тому символізується кулею та круглими предметами, що це є найбільш закінченою, замкненою формою. Коло є не лише просторовим, а й часовим. В часі коло повертається у своєму кінці до свого початку. Коло – форма викінчена, замкнута та досконала, все рушиться через протилежності у колі; в колі все повертається до самого себе, до свого початку (так, людина йде через смерть до життя, через вмирання до воскресіння). Усе в світі «повертає до себе». Душа повертається до вихідної точки - «до Бога», сформована в світі матерія повертається до «безобразового бруду». Життя, яке асоціюється з колом, є дійсним та абсолютним буттям, що не потребує нічого іншого та виступає єдиною можливою основою, а також метою своїх стремлінь.

Символом колообігу, як би це не видавалося дивним, постає змій. Метафоричним уособленням самопізнання є образ змія, що звивається у кільце і має гострий погляд. Величезну увагу філософ приділяє образу Уробороса – змія, що поглинає власного хвоста. Цей змій поєднує хтонічне начало з небесним, відіграє роль охоронця скарбів (не лише матеріальних), якого слід подолати, символізує початок і кінець Великого Діяння, смерть і воскресіння, поєднання протилежностей. Це повернення людини, що вивчає Всесвіт, до самої себе із зовнішнього світу до суті свого існування. Це найтісніший зв'язок буттєвого начала Всесвіту і людини. Біблія теж є таким змієм.

У Сковороди змій – «зображення вічності й таємничих згорток божественної науки», «фальшивий, але й істинний. Юродивий, але й премудрий. Злий, та він же й добрий». Іншим для Сковороди символом є

змій, розпі'ятий на хресті або повішений на дереві – образ вдосконалення природи через випробування та підйом над власною матеріальністю. «Повішений на цьому ... дереві ... із отруйного робиться рятівним, із мертвого – живим...». Духовна «трансмутація» людини – подолання «змія» в собі, звільнення «внутрішньої Людини», пізнання Бога та Всесвіту через пізнання самого себе – здійснюється безпосередньо у мікрокосмі власної душі, й тоді медіатор, філософський камінь, виявляється непотрібним. Символ змій відігравав важливу роль в релігійних уявленнях давнини. Змій - це образ морського чудовиська, він є символом Космічних вод. З перемогою божества над змієм розпочинався процес утворення Всесвіту.

З іншого боку, змій є символом діяльності розуму, що є захопленим емпіричним пізнанням конкретних емпіричних предметів, пізнання, що прив'язане до конкретного та матеріального.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що філософський стиль Г. Сковороди - це своєрідний поворот філософського думання від форми мислення в поняттях до первісної форми мислення - мислення в образах та через образи. Символізм Григорія Сковороди має внутрішню спорідненість з містичними переживаннями. Сковорода висвітлює наново роль та місце символіки у зв'язку з античною та святоотцівською традицією. Внутрішньою мовою будь-якої думки є символ. Саме в ньому не спотворено жива цілісність та багатозначність живого досвіду.

Шкідливим та ганебним Г. Сковорода вважає літературне розуміння Біблії. Зовнішнє розуміння слова Біблії, а не її Духа призводить до ересей, фанатизму, утворюванню сект.

Григорій Сковорода зазначає, що в Святому Письмі приховано розум Божий, він є там замкненим, недоступним та «запечатаним». Читаючи Біблію, людина все ж таки має змогу проникнути до таємниць Божого Розуму: «Біблія є людина домовита, що приготувала насіння в засіках своїх. Це насіння не пусте, а приховує в собі Божу силу».

Символи, образи у Біблії вони є чудесами, знаменнями, можуть бути твариною, або рослиною. «Сама мова її про фігури дихає мороком ворожби, і найкоротша казочка містить у вузлі своєму монумент найсолідшої вічності». На думку Сковороди, коли за допомогою фігур (символів) у Біблії пізнається прихований зміст, для людини відкривається таємниця начала, вічності. Символи є насправді вкритими мороком. Це своєрідний захист істини від шкідливого втручання.